

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ അയോധ്യാകാണ്ഡേ

॥ ത്രയോവിംശഃ സർഗഃ ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

ശ്രീ രംഗരാമാനുജ മഹാദേശികൻ

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

|| ത്രയോവിംശഃ സർഗഃ ||

ലക്ഷ്മണസ്യാജസ്യിവചനം തേന ദൈവസ്യ ഖണ്ഡനം പുരുഷാർഥസ്യ
മണ്ഡനം ച തസ്യ ശ്രീരാമാഭിഷേകവീരോധിഭിഃ സഹ യോദ്ധുദ്യമശ്ച

ഇതി ബ്രൂവതി രാമേ തു
ലക്ഷ്മണോവാക്ശിരാ ഇവ |
ധ്യാത്യാ മധ്യം ജഗാമാശു
സഹസാ ദൈന്യഹർഷയോഃ || 2.23.1 ||

തദാ തു ബദ്ധ്യാ ഭൂകുടീം
ഭൂവോർമധ്യേ നരർഷഭഃ |
നിശശ്യാസ മഹാസർപോ
ബിലസ്ഥ ഇവ രോഷിതഃ || 2.23.2 ||

തസ്യ ദുഷ്ടതിവീക്ഷ്യം തദ്
ഭൂകുടീസഹിതം തദാ |
ബഭൗ ക്രുദ്ധസ്യ സിംഹസ്യ
മുഖസ്യ സദ്യശം മുഖം || 2.23.3 ||

അഗ്രഹസ്തം വിധുൻവംസ്തു
ഹസ്തീ ഹസ്തമിവാത്മനഃ |
തിർയഗൂർധ്യം ശരീരേ ച
പാതയിത്യാ ശിരോധരാം || 2.23.4 ||

അഗ്രാക്ഷ്ണാ വീക്ഷമാണസ്തു
 തിര്യഗ്ഭ്രാതരമബ്രവീത് |
 അസ്ഥാനേ സംഭ്രമോ യസ്യ
 ജാതോ വൈ സുമഹാനയം || 2.23.5 ||

ധർമദോഷപ്രസംഗേന
 ലോകസ്യാനതിശങ്കയാ |
 കഥം ഹ്യേതദസംഭ്രാന്ത -
 സ്തുഭ്ജിയോ വക്തുമർഹതി || 2.23.6 ||

യഥാ ഹ്യേവമശൗണ്ഡീരം
 ശൗണ്ഡീരഃ ക്ഷത്രിയർഷഭഃ |
 കിം നാമ കൃപണം ദൈവ -
 മശക്തമഭിശംസസി || 2.23.7 ||

പാപയോന്മേ കഥം നാമ
 തയോഃ ശങ്കാ ന വിദ്യതേ |
 സന്തി ധർമോപധാസക്താ
 ധർമാത്മൻ കിം ന ബുധ്യസേ || 2.23.8 ||

തയോഃ സുചരിതം സ്വാർഥം
 ശാഠ്യാത് പരിജിഹീർഷതോഃ |
 യദി നൈവം വ്യവസിതം
 സ്യാദ്ധി പ്രാഗേവ രാഘവ |
 തയോഃ പ്രാഗേവ ദത്തശ്ച
 സ്യാദ് വരഃപ്രകൃതശ്ച സഃ || 2.23.9 ||

ലോകവിദ്വിഷുമാരബ്ധം
 ത്വദന്യസ്യാഭിഷേചനം |

നോത്സഹേ സഹിതും വീര
 തത്ര മേ ക്ഷന്തുമർഹസി || 2.23.10 ||

യേനൈവമാഗതാ ദ്വൈധം
 തവ ബുദ്ധിർമഹാമതേ |
 സോഽപി ധർമോ മമ ദ്വേഷ്യോ
 യത്പ്രസംഗാദ് വിമുഹ്യസി || 2.23.11 ||

കഥം ത്വം കർമണാ ശക്തഃ
 കൈകേയീവശവർതിനഃ |
 കരിഷ്യസി പിതൂർവാക്യ -
 മധർമിഷ്ടം വിഗർഹിതം || 2.23.12 ||

യദയം കിൽബിഷാദ് ഭേദഃ
 കൃത്യോഽപ്യേവം ന ഗൃഹ്യതേ |
 ജായതേ തത്ര മേ ദുഃഖം
 ധർമസംഗശ്ച ഗർഹിതഃ || 2.23.13 ||

തവായം ധർമസംയോഗോ
 ലോകസ്യാസ്യ വിഗർഹിതഃ |
 മനസാപി കഥം കാമം
 കുർയാത് ത്വാം കാമവൃത്തയോഃ |
 തയോസ്സുഹിതയോർനിത്യം
 ശത്ത്രോഃ പിത്രഭിധാനയോഃ || 2.23.14 ||

യദ്യപി പ്രതിപത്തിസ്തേ
 ദൈവീ ചാപി തയോർമതം |
 തഥാപ്യുപേക്ഷണീയം തേ
 ന മേ തദപി രോചതേ || 2.23.15 ||

വിക്ലവോ വീര്യഹീനോ യഃ
 സ ദൈവമനുവർത്തതേ |
 വീരാഃ സംഭാവിതാത്മാനോ
 ന ദൈവം പരയുപാസതേ || 2.23.16 ||

ദൈവം പുരുഷകാരേണ
 യഃ സമർഥഃ പ്രബാധിതും |
 ന ദൈവേന വിപന്നാർഥഃ
 പുരുഷഃ സോവസീദതി || 2.23.17 ||

ഭക്ഷ്യന്തി ത്വദ്യ ദൈവസ്യ
 പൗരുഷം പുരുഷസ്യ ച |
 ദൈവമാനുഷയോരദ്യ
 വ്യക്താ വ്യക്തിർഭവിഷ്യതി || 2.23.18 ||

അദ്യ മേ പൗരുഷഹതം
 ദൈവം ഭക്ഷ്യന്തി വൈ ജനാഃ |
 യൈർദൈവാദാഹതം ത്വേദ്യ
 ദൃഷ്ടം രാജ്യാഭിഷേചനം || 2.23.19 ||

അത്യകുശമിവോദ്ദാമം
 ഗജം മദജലോദ്ധതം |
 പ്രധാവിതമഹം ദൈവം
 പൗരുഷേണ നിവർത്തയേ || 2.23.20 ||

ലോകപാലാഃ സമസ്താസ്തേ
 നാദ്യ രാമാഭിഷേചനം |
 ന ച കൃത്സ്നാസ്ത്രയോ ലോകാ
 വിഹൻയുഃ കിം പുനഃ പിതാ || 2.23.21 ||

യൈർവിവാസസ്തുവാരൺയേ
 മിഥോ രാജൻ സമർമിതഃ |
 അരൺയേ തേ വിവത്സ്യന്തി
 ചതുർദശ സമാസ്തമാ || 2.23.22 ||

അഹം തദാശാം ധക്ഷ്യാമി
 പിതൂസ്തുസ്യാശ്ച യാ തവ |
 അഭിഷേകവിഘ്നേന
 പുത്രരാജ്യായ വർതതേ || 2.23.23 ||

മദ്ബലേന വിരുദ്ധായ
 ന സ്യദ് ദൈവബലം തമാ |
 പ്രഭവിഷ്യന്തി ദുഃഖായ
 യഥോഗ്രം പൗരുഷം മമ || 2.23.24 ||

ഊർധ്വം വർഷസഹസ്രാന്തേ
 പ്രജാപാൽയമനന്തരം |
 ആർയപുത്രാഃ കരിഷ്യന്തി
 വനവാസം ഗതേ ത്വയി || 2.23.25 ||

പൂർവരാജർഷിവൃത്തയാ ഹി
 വനവാസോദ്ദിധീയതേ |
 പ്രജാ നിക്ഷിപ്യ പുത്രേഷു
 പുത്രവത് പരിപാലനേ || 2.23.26 ||

സ ചേദ് രാജൻയനേകാഗ്രേ
 രാജ്യവിഭ്രമശങ്കയാ |
 നൈവമിച്ഛസി ധർമാത്മൻ
 രാജ്യം രാമ ത്വമാത്മനി || 2.23.27 ||

പ്രതിജ്ഞാനേ ച തേ വീര
 മാ ഭുവം വീരലോകഭാക് |
 രാജ്യം ച തവ രക്ഷേയ -
 മഹം വേലേവ സാഗരം || 2.23.28 ||

മംഗലൈരഭിഷിഞ്ചസ്യ
 തത്ര ത്വം വ്യാപ്യതോ ഭവ |
 അഹമേകോ മഹീപാലാ -
 നലം വാരയിതും ബലാത് || 2.23.29 ||

ന ശോഭാർമാവിമൗ ബാഹു
 ന ധനുർഭൂഷണായ മേ |
 നാസീരാബന്ധനാർമായ
 ന ശരാഃ സ്തംഭഹേതവഃ || 2.23.30 ||

അമിത്രമനാർമായ
 സർവമേതച്ചതുഷ്ടയം |
 ന ചാഹം കാമയേത്യർഥം
 യഃ സ്യാച്ഛത്രുർമതോ മമ || 2.23.31 ||

അസിനാ തീക്ഷ്ണധാരേണ
 വിദ്യുച്ഛലിതവർചസാ |
 പ്രഗൃഹീതേന വൈ ശത്രും
 വജ്രിണം വാ ന കൽപയേ || 2.23.32 ||

ഖഡ്ഗനിഷ്ഠേഷനിഷ്ഠിഷ്ഠൈ -
 ര്ഗഹനാ ഭുശ്ചരാ ച മേ |
 ഹസ്ത്യശ്വരമിഹസ്തോരു -
 ശിരോഭിർഭവിതാ മഹീ || 2.23.33 ||

വഡ്ഗധാരാഹതാ മേദ്യ
 ദീപ്യമാനാ ഇവാഗന്യഃ |
 പതിഷ്യന്തി ദ്വിഷോ ഭൂമൗ
 മേഘാ ഇവ സവിദ്യുതഃ || 2.23.34 ||

ബദ്ധഗോധാംഗുലിത്രാണേ
 പ്രഗൃഹീതശരാസനേ |
 കഥം പുരുഷമാനീ സ്യാത്
 പുരുഷാണാം മയി സ്ഥിതേ || 2.23.35 ||

ബഹുഭിശ്ചൈകമത്യസ്യ -
 നേകേന ച ബഹുജ്ജനാൻ |
 വിനിയോക്ഷ്യാമ്യഹം ബാണാ -
 ന്യവാജിഗജമർമസു || 2.23.36 ||

അദ്യ മേദ്യസ്ത്രപ്രഭാവസ്യ
 പ്രഭാവഃ പ്രഭവിഷ്യതി |
 രാജ്ഞശ്ചാപ്രഭുതാം കർതും
 പ്രഭുത്വം ച തവ പ്രഭോ || 2.23.37 ||

അദ്യ ചന്ദനസാരസ്യ
 കേയൂരാമോക്ഷണസ്യ ച |
 വസൂനാം ച വിമോക്ഷസ്യ
 സുഹൃദാം പാലനസ്യ ച || 2.23.38 ||

അനുരൂപാവിമൗ ബാഹു
 രാമ കർമ കരിഷ്യതഃ |
 അഭിഷേചനവിഘ്നസ്യ
 കർതൃണാം തേ നിവാരണേ || 2.23.39 ||

ബ്രവീഹി കോദ്ഭവ മയാ വിയുജ്യതാം
 തവാസുഹൃത് പ്രാണയശഃസുഹൃജ്ജനൈഃ |
 യഥാ തവേയം വസുധാ വശാ ഭവേത്
 തഥൈവ മാം ശാധി തവാസ്മി കിങ്കരഃ || 2.23.40 ||

വിമുജ്യ ബാഷ്പം പരിസാന്ത്യ ചാസക്യത്
 സ ലക്ഷ്മണം രഘവവംശവർധനഃ |
 ഉവാച പിത്രോർവചനേ വ്യവസ്ഥിതം
 നിബോധ മാമേഷ ഹി സൗമ്യ സത്പഥഃ || 2.23.41 ||

|| ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
 അയോധ്യാകാണ്ഡേ ത്രയോവിംശഃ സർഗഃ ||